

Список використаної літератури:

1. Лукашева Е. А. Правовой статус человека и гражданина / Е. А. Лукашева // Права человека : учебник для вузов / [Т. А. Васильева, В. А. Карташкин, Н. С. Колесова и др.] ; отв. ред. Е. А. Лукашева. – М. : Норма, 2004. – С. 91–105.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун. – К. : Алерта ; ЦУЛ, 2011. – 520 с.
3. Булыко М. Г. Современный словарь иностранных слов / М. Г. Булыко. – М. : Мартин, 2004. – 848 с.
4. Головань М. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / М. Головань // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 23–30.
5. Целуйко М. Ф. Компетентна правова культура в механізмі формування та реалізації українського права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 : «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / Михайло Федорович Целуйко. – Одеса, 2012. – 19 с.

Ключові слова: правовий статус, статусна правова культура, компетенція, компетентність, компетентна правова культура.

Ключевые слова: правовой статус, статусная правовая культура, компетенция, компетентность, компетентная правовая культура.

Key words: legal status, status legal culture, competence, competency, competent legal culture.

ЧУВАКОВА ГАННА МИХАЙЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРОЯВИ АНОМАЛІЙ У ГАЛУЗЕВІЙ СФЕРІ ПРАВА

Інституційними елементами системи права є галузь права, яка покликана об'єктивувати певну якість права з його кількісними ознаками та правовий інститут, котрий складається з правових норм, що у своїй сукупності й визначають право як нормативне утворення [1, с. 10-21].

Різні сфери, належних нормативному впливу відносин, далеко не однакові за обсягом та складом. Саме це обумовлює специфіку зародження, розгортання та розв'язання безлічі різноманітних протиріч, суперечок, дефектів, неузгодженостей та інших аномальних явищ, які, внаслідок як суб'єктивних так і об'єктивних причин, властиві різним галузям права України.

У сучасний період українське законодавство характеризується високими темпами свого розвитку. У країні прийнята і діє велика кількість нормативно-правових актів, багато з яких суперечать один одному, мають внутрішні невідповідності й неузгодженості. У зв'язку з цим дедалі більш важливого значення набуває проблема вирішення таких аномальних проявів як правових колізій.

Наприклад, на виникнення і наростаючу гостроту колізій в муніципальному праві, які багато в чому обумовлюються неповнотою правового регулювання суспільних відносин, порушенням правил юридичної техніки при прийнятті відповідних нормативно-правових актів та відсутністю ефективних способів запобігання таким, звертає увагу А. Ленгер. Авторкою колізій в муніципальному праві визначається як правова суперечність, що виникає через суб'єктивні та об'єктивні причини та помилки під час реалізації повноважень з вирішення населенням безпосередньо і (або) через органи місцевого самоврядування питань місцевого значення, що проявляється при прийнятті нормативних актів органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб. З аналізу чинного законодавства та нормативно-правових актів, що приймаються у сфері діяльності органів місцевого самоврядування для вирішення питань місцевого значення, А. Ленгер виявляє основні закономірності появи правових колізій у муніципальному праві. Серед таких, на думку названого автора, в першу чергу варто відзначити відсутність юридично закріплених у нормативно-правових актах стратегій і прогнозу соціально-економічного розвитку муніципальних утворень (сіл, селищ, міст тощо). Недостатнє врахування специфіки сільських поселень під час прийняття законів (це проявляється у невідповідності розподілу доходів бюджетів функціям, покладеним на органи місцевого самоврядування) і недостатня розробленість механізму взаємодії між органами державної влади та місцевого самоврядування призводять до виникнення правових колізій. Крім того, виникнення тих чи інших правових суперечностей залежить від кваліфікації правозастосовного органу на рівні певної адміністративно-територіальної одиниці. Правова колізія має як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Правова колізія, що виникає з об'єктивних причин, виступає як явище закономірне, що властиве правовій системі, навіть дуже досконалій. Що стосується суб'єктивних причин виникнення та існування колізії, то ними є насамперед недосконалість законодавчої техніки, введення понять без обов'язкового пояснення їх змісту, концепція закону як провідного нормативно-правового акту взагалі, тощо [2].

Ще одним різновидом аномалій правової сфери є прогалини у праві, які виникають завдяки стрімкого розвитку суспільних відносин та швидкі темпи нормотворчості, що створили ситуації, за яких деякі відносини врегульовані неповно або взагалі нерегульовані чинним законодавством. На думку М. Цвіка, котрий поділяє прогалини на первинні і похідні, причини прогалин в законодавстві різні. Первинні прогалини зумовлені тим, що законодавець не врахував у формулюваннях нормативних актів всю багатоманітність життєвих ситуацій, що вимагають правового регулювання. Похідні прогалини з'являються об'єктивно в наслідок постійного розвитку суспільних відносин, виникнення нових життєвих ситуацій, які не могли бути заздалегідь передбачені законодавцем [3, с. 369].

До прогальної проблеми зверталися і дослідники в галузі цивільного права. Так Є. Харитонов вважає наявність прогалин у цивільному законодавстві нормальним явищем для цієї галузі, визначає їх як неповноту

у вираженні цивільного права стосовно фактів суспільного життя, котрі знаходяться у сфері цивільно-правового регулювання [4, с. 346].

Щодо прогалин цивільного процесуального права, то тут ґрунтовний аналіз провів О. Калашник. Так, розглядаючи види прогалин правового регулювання цивільних процесуальних відносин, він наводить приклади судової практики. На його думку, прикладом уявної прогалини в цивільному процесуальному праві може бути випадок, коли орган правозастосування помилково робить висновок про те, що, нібито, не передбачено наслідків подання заяви в окремому провадженні з недоліками, а насправді ці наслідки передбачені ст. 121 ЦПК України, про що вказано в частині третій ст. 235 ЦПК України [5, с. 196-204].

Не обійшла ця проблема і трудове право України, а саме: недоліки Закону «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні». Так, відповідно до ч. 1 ст. 20 цього Закону підприємства, установи, організації, у тому числі підприємства, організації громадських організацій інвалідів, фізичні особи, які використовують найману працю, де середньооблікова чисельність працюючих інвалідів менша, ніж установлено нормативом (чотири відсотки середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за рік, а якщо на підприємстві працює від 8 до 25 осіб, – у кількості одного робочого місця), щороку сплачують відповідним відділенням Фонду соціального захисту інвалідів адміністративно-господарські санкції, сума яких визначається в розмірі середньої річної заробітної плати на відповідному підприємстві, за кожне робоче місце, призначене для працевлаштування інваліда і не зайняте інвалідом. Для підприємств, на яких працює від 8 до 15 осіб, розмір адміністративно-господарських санкцій за робоче місце, призначене для працевлаштування інваліда і не зайняте інвалідом, визначається в розмірі половини середньої річної заробітної плати на відповідному підприємстві. Ці положення не поширюються тільки на підприємства, установи і організації, що повністю утримуються за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів. Як наслідок, має місце парадоксальна ситуація, коли навіть підприємства з важкими роботами і роботами із шкідливими або небезпечними умовами праці зобов'язані вдаватися до заходів щодо працевлаштування інвалідів, хоча переважній більшості з останніх праця на них протипоказана (мова, зокрема, йде про підприємства нафтогазової промисловості). Як наслідок на зазначених підприємствах можливість виконання встановленого нормативу зводиться до мінімуму. Кількість же керівних та допоміжних посад без протипоказань в будь-якій ефективно працюючій компанії є обмеженою. В іншому ж випадку – мусиш сплачувати адміністративно-господарську санкцію, хоча об'єктивно вина в порушення нормативу по суті відсутня [6, с. 192-199].

Ще однією аномалією правової сфери є проблема дефектності юридичних фактів. З загальнотеоретичної точки зору, дефектним є такий юридичний факт, коли його ознаки не співпадають із моделлю, закріпленою у гіпотезі юридичної норми [7, с. 65, 112]. Але зародження інституту дефектних фактів пов'язано з цивільним правом, тому не

дивно, що саме на рівні цивільного права існує значна кількість робіт, присвячених цієї проблематики.

Так, Н. Майданик, досліджуючи дефекти зобов'язань в цивільному праві, безпосередньо називає їх аномаліями. На думку цього автора, аномалії зобов'язань є різновидом правових аномалій у цивільному праві, поняття яких є схожими і співвідносяться як особливе і загальне. Визначальна ознака аномалії зобов'язання полягає в наявності відхилення в зобов'язанні від загального правила. Під відхиленням від загального правила доцільно розуміти відхилення, які стосуються звичайного для зобов'язання положення, передбаченого законодавством, іншими джерелами права (прецедент, правовий звичай, цивільно-правовий договір тощо). В аномаліях зобов'язань мають місце не будь-які, а лише допустимі відхилення, які не суперечать і не заперечують в принципі саме зобов'язання. Існування аномалій зобов'язань зумовлено виникненням ситуацій, коли традиційні («звичайні», «класичні») зобов'язально-правові засоби неспроможні своєчасно й адекватно врегулювати певні суспільні відносини у зв'язку з їх ускладненням [8].

Все вищенаведене – це лише мала частина усіх аномалій правової сфери, які мають прояв у галузях українсько права, що дає підставу розглядати цю проблематику у подальшому.

Список використаної літератури:

1. Заморська Л.І. Галузь права як вираз правової нормативності: теоретико-правовий зміст // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 3. С. 10-21.
2. Ленгер Я.І. Колізії в муніципальному праві: проблеми теорії та практики : дис.. ...док-ра юрид. наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право // Ужгородський національний університет. Ужгород. 2017.
3. Цвік М.В. Загальна теорія держави і права. Х., 2002. С. 369.
4. Харитонов Є. Нариси теорії цивілістики (поняття та концепції) : [монографія] / Є. Харитонов. – О. : Фенікс, 2008. – 346 с.
5. Калашник О.М. Види прогалин у цивільному процесуальному праві//Форум права. – 2013. – № 2. – С. 196-204.
6. Ярошенко О. Види прогалин у трудовому праві та перспективи реформування законодавства про працю України // Вісник Академії правових наук України. 2008 р. № 1(52). – Х. : Право, 2008. – С. 192-199.
7. Юридические факты, фактические составы и их дефекты: монография / А.М. Чувакова. – Одесса : Феникс, 2009. – 112 с. – С. 65.
8. Майданик Н. Поняття аномалій зобов'язань у цивільному праві України <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/3/21.pdf>.

Ключові слова: аномалія, галузеве законодавство, правова сфера, аномалія правової сфери, галузева аномалія.

Ключевые слова: аномалия, отраслевое законодательство, правовая сфера, аномалия правовой сферы, отраслевая аномалия.

Key words: anomaly, sectoral legislation, legal sphere, anomaly of legal sphere, sectoral anomaly.